

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UPA 2024/10
28. maj 2024
Asii Chemnitz Narup

Politisk Økonomisk Beretning 2024

(Naalakkersuisoq for Finanser og Skatter)

Ordførerindlæg:

Blik på den globale økonomi

Man siger at "intet menneske er en ø". Det samme kunne man sige om vores økonomi. Den er nemlig tæt forbundet med resten af verden, og udviklinger dér, som vi ingen indflydelse har på, påvirker alle hjem i hele landet.

Med Polar Oils prissikringsaftale om brændstoffer til Grønland fik vi et meget konkret eksempel på, hvordan den globale oliepris er steget, og at vi som samfund derfor i fremtiden skal vænne os til langt højere priser på benzin og diesel – til vores biler, til vores både, til vore huse og til fiskeriets flåde.

Det er blevet et selvstændigt element i krigen i Ukraine, at ramme oliedepoter i Rusland. En voldsom i konflikt i Mellemøsten truer desuden stadig med at sprede sig – hvilket kan få langsigtede konsekvenser ikke alene for olieprisen, men hurtigt derefter også for højere priser på mad og forbrugsvarer, som skal transporteres af andre ad længere ruter og med en højere fragtpriis til følge. Mange produkter, der er blevet til ved hjælp af fossil energi, vil desuden stige i produktionspris. Forhøjede slutpriser vil vi herhjemme hurtigt kunne lægge oveni den inflation, der allerede nu er tyngende for mange familier.

De enorme udgifter til og investeringer i krigsmateriel, våben og ammunition, som NATO-landene står foran, vil være økonomi der går fra andre ting. Den fossile efterspørgsel til krige og konflikter risikerer i sig selv at bidrage til en forhøjet oliepris. Så selv om Polar Oils seneste aftale giver en stabilitet for de kommende år – så vil prisen på andre produkter risikere at stige de kommende år, og den næste olieprissikringsaftale der skal indgås, kan meget vel vise sig at blive endnu dyrere. Som bekendt har vi allerede oplevet protester over konsekvenserne af den seneste aftale.

Tiden med Kina som global "vækstmotor" ser ud til at være forbi. Kina slås med manglende vestlige investeringer, et presset boligmarked og en demografi med mange ældre – og færre unge

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

til at træde til. USA fører de facto allerede en lav-intens handelskrig med Kina, og også EU taler nu åbent om statsstøtte til europæisk produktion, for at gøre sig mere uafhængig af Kina.

Kinas massive tilstedeværelse i Afrika handler i høj grad om sjældne jordarter, som Kina har et nær-monopol på udvinding og bearbejdning af. Den teknologiske udvikling og digitaliseringen vil så langt øjet rækker kræve et øget forbrug af sjældne jordarter til brug for grøn teknologi, batterier til el-biler, pc'er, mobiltelefoner mv. og der pågår reelt en ressource-krig om at sikre sig disse ressourcer til fremtiden. At en udvinding i Grønland kunne blive mere relevant, trods dyrere og mere komplicerede betingelser, er ikke utænkeligt. Men det vil i så fald også – afhængig af mængden – gøre Grønland til et geostrategisk mere udsat land.

Samtidig har regeringen i Beijing øget forsvarsbudgettet med 7 procent. En truende åben konflikt med Taiwan vil formentlig hurtigt beslaglægge store amerikanske og europæiske ressourcer, og bidrage til en drastisk forværring af den i forvejen noget flossede globale stabilitet – både hvad gælder sikkerhed og hvad gælder økonomi.

Blik på vores hjemlige økonomi

Helt overordnet set har økonomien herhjemme det godt. Grønland har klaret sig godt gennem de seneste års kriser. Der er meget lav arbejdsløshed, høj beskæftigelse. De seneste års finanslove har balanceret. Grønlands Økonomiske Råd forudser dog en lavere økonomisk vækst og en lidt højere inflation i år.

Med de mange ønsker om og behov for øget velfærd og mere lige fordeling af velstand. Med det faktum at der er om få år vil være flere, der har brug for at trække på velfærdssamfundets goder og der samtidigt vil være færre til at betale de skatter til Landskassen, som skal betale for goderne. Med det faktum, at de offentlige udgifter snart overstiger indtægerne – SÅ STÅR VI overfor store udfordringer, dilemmafyldte men ikke uløselige.

Lad os sammen se virkeligheden i øjnene, og finde modet til- i fællesskab - at træffe de ansvarlige politiske beslutninger som vil sikre økonomisk holdbarhed. Vi står over for vigtige samfundsopgaver, der er langt større end de enkelte partier.

Målet at skabe økonomisk vækst

Inuit Ataqatigiit ønsker fokus på vækst – økonomisk og menneskelig vækst. Vi er enige med Naalakkersuisut i, at den økonomiske vækst må genereres i den private sektor. Vi mener, at der er spændende potentialer for nye erhverv, som endog kan bidrage til den grønne omstilling, også globalt og som kan bidrage til at mindske CO2 udslippet, globalt.

Erhverv

Lad os dvæle lidt ved de **sjældne jordarter**. Hele verden vil efterspørge flere og flere af disse. Det er tankevækkende at Kina har et monopol lignende status, hvad angår udvinding og bearbejdning af disse. Her i landet har vi både sjældne jordarter og andre mineraler som er kritiske for andre landes produktion og forsyning. Vi har et meget stort antal af de mineraler som EU, USA, UK,

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Canada og andre lande finder kritiske. Det glæder os, at Naalakkersuisut for Erhverv er aktiv mhp at der indsamles data om forekomster og videreformidler disse til industrien. Vi ved, at EU's medlemslande efterspørger vores mineraler. I Inuit Ataqatigiit forventer vi os meget af det kommende samarbejde mellem Grønland og EU på dette felt. Alt andet lige har vi stærke kort på hånden. Vore forekomster dækker op mod 78% af EU landenes behov.

Vi er en del af verdenssamfundet. Vi kæmper mod den **globale opvarmning**. Parisaftalen fra 2015 satte et konkret mål om at mindske den globale opvarmning til 1.5 grader og at stoppe CO2 udledninger i 2050.

Det internationale klimapanel IPCC har vist, at man ikke kan nå disse klimamål blot ved at holde op med at udlede CO2. Der er nu så meget af det i luften, at vi bliver nødt til at fjerne noget af det. Der er allerede nu globalt en voksende økonomi i **CO2 fangst og -lagring**. Inuit Ataqatigiit ønsker at vi skal deltage i opbygning af en CCS industri. Derfor tak til Naalakkersuisut for CCS strategien (udkom juli 2023).

Inuit Ataqatigiit har med stor interesse fulgt forskningsarbejdet med **gletsjermel**. Det er nu påvist, at med global anvendelse af gletsjermel i landbrug kan der optages mange millioner af tons CO2. Her er et oplagt mulighed for at skabe økonomisk vækst for Grønland. Som oven i købet bidrager til en sundere planet.

Vandkraftpotentialer ved Tasersiaq konkurrenceudsættes. Med landets enorme vandressourcer der det vigtigt at vi - i en tid, hvor alverdens lande ser sig om efter nye energikilder – bliver en aktiv spiller. Inuit Ataqatigiit bakker op om de 4 principper, som Naalakkersuisut arbejder ud fra. Ligesom vi hylder den gennemsigtighed der vil præge behandlingen af de bud, der måtte komme fra interesserede selskaber.

Turismen vokser. Hvis vi tager antallet af krydstogtpassagerer som målestok er det jo svimlende vækst fra 2022 til 2023. Det er glædeligt og lidt skræmmende

Når vi nævner det i forbindelse med PØB-en er det fordi vi håber og tror på der vil være store samfundøkonomiske gevinster med den stigende turisme.

I Inuit Ataqatigiit ser vi optimistisk på det arbejde der pågår med at skabe de lovgivningsmæssige rammer for turismen. Der er mange hensyn at sikre: beskyttelse af den sårbare arktiske natur, høj sikkerhed, modtagefaciliteter, aktiv deltagelse af vore turistaktører og lokalsamfund, nye arbejdspladser, ny indsigt i kontakten med udefrakommende. OG Turismeerhvervets udvikling skal ske på en måde, der sikrer bæredygtig økonomisk vækst og samfundsudvikling.

Uddannelse

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Den lige vej til at skabe et aktivt og robust samfund, vejen frem til at sikre høj levestandard og ens levevilkår er uddannelse. Herhjemme har vi fortsat et uddannelsesefterslæb. Den aller største udfordring. Den vigtigste indsats af alle reformer er HVP2's reformspor 1: forøgelse af uddannelses-og kompetenceniveauet.

Inuit Ataqatigiit ønsker at Naalakkersuisut og Inatsisartut sammen udsteder en uddannelsesgaranti til alle vore unge mennesker. Vi har ved flere Inatsisartut debatter gjort os til talsmand for at vi skal prioritere mellem forskellige uddannelser, og at de prioriterede uddannelses tilbud skal afspejle samfundets behov.

Derfor glæder det os, at Naalakkersuisoq for Uddannelser i går indkladte partierne til de indledende forhandlinger om et kommende uddannelsesforlig. Inuit Ataqatigiit ser frem til at bidrage til en konstruktiv og frugtbar forhandling.

Lad os allerede nu sige, at det for Inuit Ataqatigiit er uomgængeligt at genbesøge hele Folkeskoleområdet. Målet skal være høj trivsel for **alle** skoleelever og gode resultater skabt i et kreativt og respektfuldt miljø. Endvidere skal alle elever forlade folkeskolen med en uddannelsesplan.

Inuit Ataqatigiit fastholder kravet om, at ingen ung skal lades i stikken uden at være kommet i arbejde eller i gang med en uddannelse. Selv om antallet af unge i ungemålgruppen er faldende (se figur 33 i PØB-en) er det stadig for mange. Vi beder Naalakkersuisut arbejde med et højt ambitionsniveau og nedbringe antallet til 0 i løbet af de næste 4 år.

Arbejdskraft

Vi mangler arbejdskraft. I stort set alle brancher/sectorer. Vi mangler både faglærte og ufaglærte personer. Økonomisk Råds rapport for 1. Halvår 2024 skriver: *tilgang af arbejdskraft udefra har været afgørende for de seneste års vækst, og løsningen af arbejdskraftproblemer er en stor udfordring for den økonomiske politik.*

Til forskel fra tidligere år, høres nu konsensus omkring nødvendigheden af at benytte udefra kommende arbejdskraft.

Mangel på arbejdskraft og sikring heraf via udefrakommende arbejdskraft skal ikke blive en sovepude. Tværtimod skal det tilskynde os til at få uddannet endnu flere inden for de prioriterede fag/uddannelser, som partierne i et kommende uddannelsesforlag måtte blive enige om. Målet må være, at alle borgere opnår kompetencer, så de kommer i beskæftigede og forsørger sig selv. Det må primært være vore egne borgere der sikrer økonomisk vækst.

Hvad angår arbejdsmarkedet og jobmuligheder er der en særlig gruppe borgere vi savner i både de offentlige og private arbejdspladser: Vore medborgere med handicap. Vi må ikke stirre os blinde

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

på en persons begrænsninger men have øje for hendes potentielle ressourcer og evner. Vi opfordrer Naalakkersuisut på det kraftigste til at indlede dialog med institutioner og virksomheder for at sikre jobmuligheder for personer med handicap. Vi forventer en handleplan fremlagt i starten af det kommende Inatsisartutår.

Vi vil ikke undlade at udtrykke vores skuffelse over PØB-ens afsnit 4.6 om handicapområdet. Det handler kun om teknisk-administrative forbedringer. Hvor er målene for uddannelses- og jobmulighederne blevet af?

Bekæmpelse af fattigdom

Den økonomiske ulighed i landet er enorm. Afsnittet 4.5 taler sit eget sprog. Målt på det internationalt anvendte mål for ulighed Gini-koefficienten ligger Grønland højt = høj ulighed. Det billede har ikke ændret sig mærkbart i mange år. Det betyder at børnefamilier næppe kan få dække de basale behov, og at deres børn har langt færre muligheder i livet. Det kan vi ikke blive ved med at være tilskuere til. Det haster med at vende denne tilstand. Hvor er ønsket om en officiel fattigdomsgrænse blevet af?

Den kommende skattereform er ét skridt på vejen til at sikre mere lige økonomiske vilkår.

Afslutning

Vi står foran kæmpe opgaver med at skabe en langtidsholdbar økonomisk vækst, hvor omdrejningspunktet er bæredygtighed. Det indbefatter det hele menneske fra vugge til grav, alle lokalsamfund, offentlige arbejdspladser og private virksomheder. Det indbefatter den kulturelle/åndelige dimension såvel som den materielle. Vi skal kigge indad og have alle med. Vi skal være en aktiv medspiller i internationalt samarbejde.

For at vi kan lykkes med det, må vi vise vore børn og unge, at vi alle her i Inatsisartut bidrager og udvikler på det samarbejdende folkestyre. Ikke kun i ord, men i handling.

Tak til Naalakkersuisut for en indholdsrig PØB. Tak til alle i Inatsisartut. Tak for ordet. God sommer.